MAJ 2019

SVENSKT NÄRINGSLIV

Gränslöst värdeskapande

Det samhällsekonomiska värdet av arbetskraftsinvandringen till Sverige under 2018

Författare: Jonas Öhlin, DAMVAD Analytics

Innehåll

Sammanfattning 2
1 Inledning 4
1.1 Studiens syfte och utgångspunkter 4
1.2 Rapportens innehåll och disposition. 4
2 Arbetskraftsinvandringen till Sverige. 5
2.1 Ökat antal beviljade arbetstillstånd 5
2.2 Bärplockare och IT-specialister vanligaste yrkena 6
3 Vilka värden skapas av arbetskraftsinvandringen till Sverige? 8
4 Vilka värden skapas inom olika yrkesgrupper? 10
5 Vilka värden skapas på regional nivå? 13
5.1 Vilka värden skapas på regional nivå? 13
5.2.1 Dalarna 16
5.2.2 Västerbotten 18
5.2.3 Stockholm. 20
5.2.4 Västra Götaland 22
6 Avslutande diskussion 25
Metodappendix 26
Utgångspunkter för beräkning av samhällsekonomiska värden 26
Specialiseringsindex 27
Figurbilaga 28
Effekter per yrkets kvalifikationsgrad 28
Effekter fördelat per sektor 30
Skapat förädlingsvärde per invånare 32

Sammanfattning

Arbetskraftsinvandring har stor betydelse för svenska företag. Genom arbetskraftsinvandring kan företagen fylla ett behov av kompetens som inte täcks av den inhemska arbetsmarknaden. Förutom att gynna enskilda företag bidrar arbetskraftsinvandringen även till den samhällsekonomiska utvecklingen genom att öka produktionsnivåer och skatteintäkter.

År 2018 ökade arbetskraftsinvandringen till Sverige markant jämfört med tidigare år. Under 2018 beviljades nästan 21 000 nya arbetstillstånd, vilket motsvarar en ökning på 66 procent jämfört med 2016 års nivåer. Även antalet förlängningstillstånd har ökat markant – år 2018 beviljades över 10 000 förlängningar av arbetstillstånd. Således har arbetskraftsinvandrares betydelse för den svenska ekonomin ökat.

I denna rapport beskriver vi de samhällsekonomiska värden arbetskraftsinvandringen till Sverige ger upphov till. Våra beräkningar tar sin utgångspunkt i arbetskraftsinvandringen till Sverige under heläret 2018. Vi har beräknat hur de arbetskraftsinvandrare som beviljats nya arbetstillstånd samt förlängningstillstånd under 2018 bidrar till den svenska samhällsekonomin under sin vistelsetid i Sverige.

För att beräkna dessa samhällsekonomiska värden använder vi en så kallad input-output-modell. Förutom direkta effekter av arbetskraftsinvandrares arbetsinsatser beräknar vi indirekta spridningseffekter som uppstår i andra delar av samhällsekonomin. Dessa spridningseffekter uppstår exempelvis hos underleverantörer till de företag arbetskraftsinvandrare arbetar vid.

Sammantaget har arbetskraftsinvandringen till Sverige år 2018 skapat stora värden:

Det samhällsekonomiska värdet av arbetskraftsinvandringen till Sverige under 2018

På samhällsnivå ökar den ekonomiska aktiviteten hos svenska företag i form av omsättningsnivåer med motsvarande 64 miljarder kronor. Detta innefattar 39 miljarder kronor i direkta effekter samt ytterligare 25 miljarder kronor i indirekta spridningseffekter.

Ökningen i förädlingsvärde – bidraget till svenskt BNP – uppgår till 34 miljarder kronor. De direkta effekterna för förädlingsvärdet uppgår till 22 miljarder kronor medan de indirekta effekterna uppgår till ytterligare tolv miljarder kronor.

Skatteintäkterna som uppstår till följd av arbetskraftsinvandrares arbetsinsatser uppgår till 12 miljarder kronor. Detta innefattar ungefär sju miljarder kronor i direkta effekter samt ytterligare cirka 4 miljarder kronor i indirekta effekter.

Yrkeskategorin *IT-arkitekturer, systemutvecklare och testledare* står för ungefär 40 procent av de samhällsekonomiska värden som skapas av arbetskraftsinvandrare. Detta är det enskilda yrke som skapat störst värden.

Ungefär 60 procent av de värden som skapas av arbetskraftsinvandrare genereras till följd av rekryteringar från företag verksamma i Stockholm. Över 80 procent av de värden som skapats kan härledas till ekonomisk verksamhet i de tre storstadsregionerna Stockholm, Västra Götaland samt Skåne.

Vi kan konstatera att arbetskraftsinvandrare bidrar med stora värden till det svenska samhället varje år. Det är därför av stor vikt att regelverket är välfungerande och rättssäkert – både för enskilda individer som rekryteras samt de företag som rekryterar kompetensen från tredje land.

Rapporten är skriven av Jonas Öhlin, DAMVAD Analytics på uppdrag av Svenskt Näringsliv.

1 Inledning

1.1 Studiens syfte och utgångspunkter

Arbetskraftsinvandring har stor betydelse för svenska företag. Genom arbetskraftsinvandring kan företagen fylla ett behov av kompetens som inte täcks av den inhemska arbetsmarknaden. Den internationella arbetsmarknaden är betydligt större än den svenska vilket skapar möjligheter att anställa individer med specifik kompetens som är avgörande för att företagen ska kunna växa och utveckla sin verksamhet. Förutom att gynna enskilda företag bidrar arbetskraftsinvandring även till den samhällsekonomiska utvecklingen genom att öka produktionsnivåer och skatteintäkter.

I denna rapport beskriver vi de samhällsekonomiska värden som skapas till följd av arbetskraftsinvandring till Sverige från tredje land.[1] Vi beskriver den ökade ekonomiska aktiviteten i svenska företag i form av omsättningsnivåer. Vi beskriver även det förädlingsvärde – bidraget till BNP – arbetskraftsinvandringen skapar. Dessutom redogör vi för ökningen av skatteintäkter.

För att beräkna dessa samhällsekonomiska värden använder vi en så kallad input-output-modell. Förutom direkta effekter av arbetskraftsinvandrares arbetsinsatser beräknar vi indirekta spridningseffekter som uppstår i andra delar av samhällsekonomin. Dessa spridningseffekter uppstår exempelvis hos underleverantörer till de företag arbetskraftsinvandrare arbetar vid.

Våra beräkningar tar sin utgångspunkt i arbetskraftsinvandringen till Sverige under helåret 2018. Vi har beräknat hur de arbetskraftsinvandrare som beviljats arbetstillstånd under 2018 bidrar till den svenska samhällsekonomin under sin vistelsetid i Sverige. Vi inkluderar både beviljade förstagångstillstånd och förlängningstillstånd i beräkningarna. [2]

1.2 Rapportens innehåll och disposition

I Kapitel 2 redogörs för vilken typ av arbetskraft som arbetskraftsinvandrar till Sverige.

Kapitel 3 innefattar en övergripande beskrivning av de samhällsekonomiska värden arbetskraftsinvandringen till Sverige ger upphov till.

I Kapitel 4 beskrivs de samhällsekonomiska värden som skapas av arbetskraftsinvandrare inom olika yrken.

Kapitel 5 fokuserar på de värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i regioner runt om i landet. Kapitlet innefattar även fördjupade beskrivningar av arbetskraftsinvandringens betydelse för fyra olika regioner – Dalarna, Västerbotten, Stockholm samt Västra Götaland.

---

[1] Tredje land avser länder utanför EU/EES. Notera således att denna studie inte omfattar individer som rör sig inom EU:s inre marknad.

[2] Se fördjupad metodbeskrivning i Appendix.

2 Arbetskraftsinvandringen till Sverige

I detta kapitel beskriver vi utvecklingen för arbetskraftsinvandringen till Sverige. Vi beskriver utvecklingen över tid samt de yrkeskategorier som är vanligast bland arbetskraftsinvandrare. Vi beskriver även var i landet företag som rekryterar arbetskraftsinvandrare är belägna.

2.1 Ökat antal beviljade arbetstillstånd

Arbetskraftsinvandringen till Sverige ökade markant under 2018 jämfört med tidigare år, se Figur 2.1 nedan. I figuren framgår beviljade förstagångstillstånd för arbetskraftsinvandring till Sverige, vilket ger en ungefärlig bild av antalet tredjelandsmedborgare som anländer till Sverige för att arbeta varje år.

I genomsnitt har knappt 15 000 förstagångstillstånd beviljats per år under de senaste tio åren. Under åren 2014, 2015 samt 2016 uppgick antalet beviljade tillstånd till en relativt låg nivå. Under 2018 beviljades dock nästan 21 000 förstagångstillstånd, vilket motsvarar en ökning på 66 procent jämfört med år 2016 då ungefär 12 500 tillstånd beviljades.

Figur 2.1. Beviljade arbetstillstånd (endast förstagångstillstånd) 2009-2018

Not: Figuren innefattar beviljade nya arbetstillstånd. Siffrorna omfattar inte idrottsutövare, artister, au-pairer, praktikanter eller feriearbetare. Förlängningstillstånd ingår ej.

Även antalet förlängningar har ökat markant under samma period, se Figur 2.2 nedan. År 2018 beviljades över 10 000 förlängningar av arbetstillstånd – genomsnittet har under perioden legat på ungefär 5 800 beviljade förlängningar. Sammantaget beviljades över 30 000 arbetstillstånd under 2018 om både förstagångstillstånd och förlängningar medräknas.

Figur 2.2. Beviljade förlängningstillstånd 2009-2018

Not: Figuren innefattar beviljade förlängningstillstånd. Siffrorna omfattar inte idrottsutövare, artister, au-pairer, praktikanter eller feriearbetare.

2.2 Bärplockare och IT-specialister vanligaste yrkena

Företag inom ett brett spektrum av sektorer har behov av att rekrytera arbetskraftsinvandrare. Arbetskraftsinvandrare fyller därför positioner inom yrken av varierande kvalifikationsnivåer.

Nästan vart fjärde förstagångstillstånd beviljades år 2018 för *bärplockare och plantörer* – se figuren nedan[3]. Dock beviljades endast sju förlängningstillstånd för denna yrkeskategori under 2018. Nästan lika många förstagångstillstånd beviljades för olika typer av IT-specialister, men betydligt fler förlängningstillstånd beviljades för detta yrke.

Nästan fyra av tio arbetstillstånd har beviljats för individer inom yrkesområdena *IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.*, *civilingenjörsyrken*, *ingenjörer och tekniker* samt *drift-, support- och nätverkstekniker m.fl.*

Drygt var tionde beviljat arbetstillstånd kan kopplas till restaurangbranschen. Inom denna sektor anställs arbetskraftsinvandrare inom yrkeskategorierna *snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.* och *kockar och kallskänkor*.

[3] Yrkesindelningen i Figur 2.3 baseras på klassificering enligt SSYK2012 på 3-siffrig nivå. I Appendix redovisas yrkesklassificering utifrån SSYK2012 på 1-siffrig nivå.

Figur 2.3. Beviljade arbetstillstånd 2018 per yrke (både förstagångstillstånd och förlängningar)

Not: Yrkeskategorisering enligt SSYK2012, 3-siffrig nivå. Siffrorna omfattar inte idrottsutövare, artister, au-pairer, praktikanter eller feriearbetare.

3 Vilka värden skapas av arbetskrafts-invandringen till Sverige?

I detta kapitel redogör vi för de samhällsekonomiska värden arbetskraftsinvandringen till Sverige ger upphov till. Beräkningarna baseras på statistik över beviljade arbetstillstånd till Sverige under 2018 och beskriver bidraget till den svenska samhällsekonomin under individernas vistelsetid i Sverige. Vi redogör för ökad ekonomisk aktivitet i form av omsättningsnivåer, förädlingsvärde samt skatteintäkter. Vi benämner effekter av arbetskraftsinvandrarnas egna arbetsinsatser som direkta effekter, medan de spridningseffekter som uppstår i andra delar av samhällsekonomin benämns som indirekta effekter.

I Box 3.1 framgår hur många direkta och indirekta arbetstillfällen vi beräknar att individer som beviljats arbetstillstånd i Sverige under 2018 gett upphov till. Beräkningarna innefattar både beviljade förstagångstillstånd och förlängningar. Arbetsinsatserna redovisas i form av årliga heltidsekvivalenter.[4]

Box 3.1. Ökning av antal anställda (årliga heltidsekvivalenter) på samhällsnivå

Då detaljerad statistik om arbetskraftsinvandrares vistelsetid i Sverige inte finns tillgänglig har vi för att undvika överskattningar av effekterna utgått från antagandet om en linjär minskning i sannolikhet att respektive arbetskraftsinvandrare befinner sig i Sverige för att arbeta under dennes tillståndsperiod.

Vi beräknar att arbetsinsatserna från individer som beviljats arbetstillstånd i Sverige under 2018 motsvarar knappt 21 000 årliga heltidsekvivalenter. Dessa arbetsinsatser ger upphov till ytterligare 14 000 heltidsekvivalenter i indirekta spridningseffekter. Dessa indirekta effekter kan betraktas som arbetstillfällen som skapas för individer på den inhemska arbetsmarknaden. Totalt motsvarar arbetsinsatserna ungefär 35 000 heltidsekvivalenter i direkta och indirekta effekter.

[4] Exempelvis motsvarar en arbetskraftsinvandrare som arbetar i Sverige under ett halvår en halv årlig heltidsekvivalent. Om en individ arbetar i Sverige under två år motsvarar detta två årliga heltidsekvivalenter.

Arbetsinsatserna innebär en ökad ekonomisk aktivitet – dels i de företag där arbetskraftsinvandrarna är anställda, och dels i andra företag såsom underleverantörer till de rekryterande företagen.

Den ökade ekonomiska aktiviteten medför ökade omsättningsnivåer. Aktiviteterna innebär dock inte enbart att de enskilda företagen gynnas utan även att hela samhället gynnas på ett ekonomiskt plan i form av ökat förädlingsvärde – bidraget till BNP. Dessutom ger arbetsinsatserna upphov till ökade skatteintäkter.

I Figur 3.1 nedan sammanfattar vi de samhällsekonomiska värden som arbetskraftsinvandringen till Sverige under 2018 gett upphov till. Figuren redovisar både direkta samt indirekta effekter för respektive parameter.

På samhällsnivå ökar den ekonomiska aktiviteten hos svenska företag i form av omsättningsnivåer med motsvarande 64 miljarder kronor. Detta innefattar 39 miljarder kronor i direkta effekter samt ytterligare 25 miljarder kronor i indirekta spridningseffekter.

Ökningen i förädlingsvärde – alltså bidraget till svenskt BNP – uppgår till 34 miljarder kronor. De direkta effekterna för förädlingsvärdet uppgår till 22 miljarder kronor medan de indirekta effekterna uppgår till ytterligare tolv miljarder kronor.

Skatteintäkterna som uppstår till följd av arbetskraftsinvandrares arbetsinsatser uppgår till tolv miljarder kronor. Detta innefattar ungefär fyra miljarder kronor i direkta effekter samt ytterligare cirka sju miljarder kronor i indirekta effekter.

Figur 3.1. Effekter för omsättningsnivåer, förädlingsvärde samt skatteintäkter (miljarder kronor)

Källa: DAMVAD Analytics 2019 baserat på statistik från Migrationsverket och SCB.

Not: Direkta samt indirekta effekter för skatteintäkter summerar inte till den totala ökningen på grund av avrundning. Skatteintäkter innefattar arbetsgivaravgifter, inkomstskatter, bolagsskatter samt konsumtionsskatter.

4 Vilka värden skapas inom olika yrkesgrupper?

I detta avsnitt beskriver vi de samhällsekonomiska värden som skapas av arbetskraftsinvandrare inom olika yrken. Vi beskriver de direkta ekonomiska effekterna av arbetsinsatserna samt de indirekta effekter som uppstår i andra delar av samhällsekonomin. Liksom i kapitlet ovan redogör vi för effekter i form av omsättning, förädlingsvärde samt skatteintäkter. Sammanställningen baseras på yrkeskategoriseringar enligt SSYK2012 på 3-siffrig nivå.[5]

Inledningsvis beskriver vi i Figur 4.1 de yrkesgrupper som ger upphov till störst effekter avseende omsättningsnivåer. Yrkeskategorin *IT-arkitekturer, systemutvecklare och testledare* är det yrke där arbetskraftsinvandrare medverkat till störst ökning av omsättningsnivåer, motsvarande nästan 24 miljarder kronor. Av denna totala omsättningsökning står de indirekta effekterna för en knapp tredjedel.

Arbetskraftsinvandrare inom ingenjörsyrken (yrkeskategorierna *civilingenjörsyrken* samt *ingenjörer och tekniker*) ger upphov till drygt tio miljarder kronor i omsättning, inräknat både direkta och indirekta effekter.

Bärplockare och plantörer ger – i förhållande till antalet beviljade nya arbetstillstånd – upphov till en relativt liten ökning i ekonomisk aktivitet (1,3 miljarder kronor, motsvarande ungefär tre procent av den totala omsättningsökningen). Detta beror delvis på en lägre produktivitet inom detta yrke jämfört med andra yrkeskategorier såsom exempelvis IT-specialister, men den huvudsakliga förklaringen är dock att varje enskild bärplockare stannar en relativt kort tid i Sverige. Ett genomsnittligt nyutfärdat arbetstillstånd för en IT-specialist är ungefär sex gånger längre än ett genomsnittligt arbetstillstånd för bärplockare. Dessutom utfärdas mycket få förlängningstillstånd till bärplockare.

[5] I figurbilagan framgår motsvarande beräkningar på 1-siffrig yrkeskategorisering enligt SSYK2012.

Figur 4.1 – Vilka yrkesgrupper ger upphov till störst omsättningsnivåer?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012.

I Figur 4.2 redovisas på motsvarande sätt de yrkesgrupper av arbetskraftsinvandrare som gett upphov till störst förädlingsvärde (bidraget till svensk BNP).

De yrkesgrupper som genererat störst förädlingsvärde är av naturliga skäl ungefär desamma som gett upphov till störst omsättningsökning. Arbetskraftsinvandrare inom yrkeskategorin *IT-arkitekturer, systemutvecklare och testledare* har gett upphov till den största ökningen i förädlingsvärde, med en total ökning på nästan 14 miljarder kronor. Denna yrkeskategori står för ungefär 40 procent av den totala samhälls-ekonomiska ökningen i förädlingsvärde.

Civilingenjörsyrken samt *ingenjörer och tekniker* har tillsammans gett upphov till drygt 5,5 miljarder kronor i förädlingsvärde, vilket motsvarar cirka 17 procent av den totala ökningen i förädlingsvärde arbetskraftsinvandringen gett upphov till.

Figur 4.2. Vilka yrkesgrupper ger upphov till störst förädlingsvärde?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012.

I Figur 4.3 beskrivs de 15 yrkesgrupper som skapat störst värde i form av skatteintäkter. *IT-arkitekturer, systemutvecklare och testledare* ger upphov till ungefär en tredjedel av samtliga skatteintäkter, motsvarande knappt 4,3 miljarder kronor. Arbetskraftsinvandrare inom ingenjörsyrken ger upphov till ytterligare drygt 1,3 miljarder kronor i skatteintäkter.

Figur 4.3. Vilka yrkesgrupper ger upphov till störst skatteintäkter?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012.

5 Vilka värden skapas på regional nivå?

Arbetskraftsinvandringen är viktig för utveckling och tillväxt över hela landet. I detta kapitel beskriver vi de värden som arbetskraftsinvandringen till Sverige under 2018 gett upphov till på regional nivå. Vi redogör för genererade värden i form av omsättningsnivåer, förädlingsvärde samt skatteintäkter. I sammanställningarna framgår både direkta och indirekta effekter av arbetskraftsinvandringen till respektive region.[6] Kapitlet avslutas med fördjupande analyser av fyra regioner med olika behov av arbetskraftinvandring: Dalarna, Västerbotten, Stockholm samt Västra Götaland.

I varje ansökan om arbetstillstånd anges information om vilken region och kommun arbetet kommer utföras i. I beräkningarna har vi utgått från denna information för att estimera samhällsekonomiska effekter av arbetskraftsinvandringen på regional nivå. Dock bör vissa begränsningar i detta underlag noteras. Dels bygger estimeringarna på antagandet att den angivna regionen för arbetets utförande är korrekt – vi kan utifrån information som finns tillgänglig offentligt inte kontrollera om så faktiskt är fallet. Dessutom kan vi endast koppla arbetstagaren till en enskild region, även om själva arbetsinsatsen förstås kan utföras i fler än en region. Tolkningarna av nedanstående beräkningar bör därför göras med dessa begränsningar i åtanke.

5.1 Vilka värden skapas på regional nivå?

Störst ökning av ekonomisk aktivitet i form av omsättningsnivåer har uppstått till följd av arbetskraftsinvandring till storstadsregioner, se Figur 5.1. I Stockholm har arbetskraftsinvandringen genererat omsättningsnivåer motsvarande 39 miljarder kronor. Detta motsvarar över 60 procent av den totala omsättningsökningen.

I Västra Götaland och Skåne har arbetskraftsinvandringen under 2018 gett upphov till omsättning motsvarande ungefär elva respektive nästan fem miljarder kronor, vilket innebär 17 respektive sju procent av den totala omsättningsökningen.

Arbetskraftsinvandrare verksamma i övriga län har tillsammans gett upphov till nästan nio miljarder kronor i omsättning, motsvarande 14 procent av den totala ökningen i omsättning.

[6] Det bör dock noteras att de indirekta effekterna kan uppstå för aktörer i andra regioner än de specifika regioner enskilda arbetskraftsinvandrare är verksamma inom.

Figur 5.1. Omsättningseffekter per region

Källa: DAMVAD Analytics 2019 baserat på statistik från Migrationsverket och SCB.

I Figur 5.2 beskrivs den direkta samt indirekta ökningen av förädlingsvärde som arbetskraftsinvandringen till respektive län under 2018 gett upphov till.

Likt mönstret för ökning av omsättningsnivåer som framgår i ovanstående figur uppstår förädlingsvärden främst i storstadsregioner. Arbetskraftsinvandrare verksamma i Stockholms län har gett upphov till mer än 21 miljarder kronor i förädlingsvärde i direkta och indirekta effekter. Detta motsvarar över 60 procent av den totala ökningen i förädlingsvärde. Arbetskraftsinvandrare i Västra Götalands län har gett upphov knappt 17 procent av det samlade förädlingsvärdet medan drygt sju procent av ökningen skapats av arbetskraftsinvandrare i Skåne.[7]

Utanför storstadsregionerna har förädlingsvärden på drygt fyra miljarder kronor genererats i direkta och indirekta effekter.

[7] I Figur A.6 – Ökning i förädlingsvärde per invånare i respektive region (tkr) i Appendix sätts ökningen i förädlingsvärde i relation till antalet invånare i respektive region. Även i relation till befolkningsmängden skapas störst värden i storstadsregionerna, där Stockholms län sticker ut som den region där arbetskraftsinvandringen skapar störst förädlingsvärde. Skillnaderna mellan Västra Götalands län och Skåne till de andra regionerna är dock mindre påtaglig då invånarantalet tas i beaktning.

Figur 5.2. Ökning i förädlingsvärde per region

I Figur 5.3 redovisas de skatteintäkter som skapas till följd av arbetskrafts-invandringen till respektive län. Högst skatteintäkter har uppstått till följd av arbets-insatser i Stockholms län, där ökningen uppgår till cirka 7,2 miljarder kronor, varav 4,8 miljarder kronor i direkta effekter och ytterligare 2,4 miljarder kronor i indirekta effekter. I Västra Götaland uppgår skatteintäkterna till ungefär två miljarder kronor och för Skåne är motsvarande siffra nästan 900 miljoner kronor.

I övriga regioner har arbetsinsatserna genererat skatteintäkter motsvarande drygt 1,5 miljarder kronor.

Figur 5.3. Skatteeffekter per region

5.2 Regionala fördjupningar

I detta avsnitt fördjupar vi beskrivningarna av arbetskraftsinvandringens betydelse för fyra regioner med varierande näringsstrukturer och olika behov av arbetskraft: Dalarna, Västerbotten, Stockholm samt Västra Götaland. Syftet är att belysa arbetskraftsinvandringens betydelse utifrån olika näringsstrukturella kontexter.

I respektive avsnitt beskrivs regionernas näringsstruktur utifrån så kallade specialiseringsindex. Detta index beskriver den relativa storleken på respektive sektor inom regionen mätt utifrån antalet anställda jämfört med sektorns storlek i landet som helhet. Ett värde för specialiseringsindexet över 1 innebär att en sektor uppvisar en relativ specialiseringsgrad jämfört med riket. Ju högre indexvärde, desto mer specialiserad är regionenen gentemot en specifik sektor.[8]

5.2.1 Dalarna

Dalarna har omfattande skogstillgångar och de areella näringarna har en framträdande roll i länet jämfört med riket som helhet. Antalet förvärvsarbetande som tillhör jord- och skogsbrukssektorn i Dalarna är visserligen relativt få i absoluta tal, men i relation till riket är regionens arbetsmarknad tydligt specialiserad mot de areella näringarna, se Figur 5.4.

[8] Se ytterligare beskrivning av beräkning av specialiseringsindexet i Metodappendix.

I regionen har Stora Enso en stark närvaro och en rad mindre företag arbetar med skogsavverkning. Till följd av pensionsavgångar bedömer Arbetsförmedlingen att det finns ett ersättningsbehov motsvarande ett par hundra personer i skogssektorn inom de närmaste åren, och omkring hälften av företagen inom branschen anser att sysselsättningen kommer att öka inom fem år.[9]

Dalarna har även en stor tillverkningssektor där ungefär 15 procent av länets sysselsatta är verksamma. Förutom Stora Enso är större företag såsom Outokumpu / Avesta Jernverk samt ABB belägna i Dalarna. ABB är den största mottagaren av högkvalificerade arbetskraftsinvandrare i regionen.

Figur 5.4. Specialisering inom Dalarnas arbetsmarknad

Not: Figuren beskriver de sektorer Dalarna uppvisar en specialisering inom (specialiseringsindexet har ett värde >1)

I Box 5.1 framgår de samhällsekonomiska värden som arbetskraftsinvandringen till Dalarna under 2018 gett upphov till. Totalt ger dessa arbetskraftsinvandrare upphov till ökade omsättningsnivåer motsvarande nästan 700 miljoner kronor. Förädlingsvärdet uppgår till drygt 300 miljoner kronor och ökningen i skatteintäkter uppgår till strax över 100 miljoner kronor.

Box 5.1. Värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i Dalarna

Not: De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter

[9] Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna Dalarnas län – prognos för arbetsmarknaden 2019.

Arbetskraftsinvandringen till Dalarna är diversifierad och bidrar till kompetens både inom skogsnäringen och industrisektorn. De yrkeskategorier som ger upphov till störst ekonomisk aktivitet är *kockar och kallskänkor, civilingenjörsyrken* samt *bärplockare och plantörer*, se Figur 5.5. Dessa yrkeskategorier står tillsammans för knappt hälften av den skapade omsättningen. Andra yrkeskategorier som utmärker sig och står för en relativt stor andel av den genererade ekonomiska aktiviteten är *snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.*, samt *ingenjörer och tekniker.*

Figur 5.5. Vilka yrkeskategorier skapar störst samhällsekonomiska värden?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012. De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

5.2.2 Västerbotten

Västerbotten är rikt på naturtillgångar vilket avspeglas i regionens näringsstruktur. Länet har stora skogstillgångar och de areella näringarna har en framträdande roll. Sektorn *jordbruk, skogsbruk och fiske* är relativt sett nästan dubbelt så stor som i övriga riket. SCA är ett av de största företagen i regionen sett till antalet anställda.

Arbetsmängden inom jord- och skogsbruk varierar över året, där efterfrågan på arbetskraft ökar under sommarhalvåret. Bärplockare och skogsarbetare är exempel på yrken där efterfrågan på arbetskraft är betydligt större under sommarhalvåret.

Sektorn *Energiförsörjning, miljöverksamhet* innefattar till stor del verksamhet med koppling till utvinning av vattenkraft i länets älvar. Skellefteå Kraft är en av de största aktörerna inom energiförsörjningssektorn i länet.

Ungefär 13 procent av yrkesverksamma i länet arbetar inom industrisektorn. Industriföretagens efterfrågan har i länet stärkts gradvis sedan 2013 och nära hälften av företagen inom branschen räknar med en ökad sysselsättning under 2019. Västerbottens arbetsmarknad bedöms även som helhet vara stark och under 2019 förväntas sysselsättningen öka med 1200 personer.[10]

Figur 5.6. Specialisering inom Västerbottens arbetsmarknad

Not: Figuren beskriver de sektorer Västerbotten uppvisar en specialisering inom (specialiseringsindexet har ett värde >1)

I Box 5.2 sammanfattas de samhällsekonomiska värden arbetskraftsinvandringen till Västerbotten under 2018 gett upphov till. Totalt har omsättning motsvarande knappt 330 miljoner kronor genererats, förädlingsvärdet har ökat med 171 miljoner kronor och skatteintäkterna har ökat med ungefär 60 miljoner kronor.

Box 5.2. Värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i Västerbotten

Not: De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

[10] Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna Västerbottens län – prognos för arbetsmarknaden 2019.

Bärplockare och plantörer tillsammans med arbetskraftsinvandrare inom restaurangnäringen har bidragit med 50 procent av den totala omsättningsökningen, medan civilingenjörer samt fysiker och kemister har bidragit med ytterligare 20 procent av den ekonomiska aktiviteten. Arbetskraftsinvandrare inom de två sistnämnda yrkeskategorierna har koppling till regionens gruvnäring.

Figur 5.7. Vilka yrkeskategorier skapar störst samhällsekonomiska värden?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012. Figuren beskriver fördelning av omsättning som genererats av respektive yrkeskategori. De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

5.2.3 Stockholm

Även om Stockholmsregionens näringsliv är stort och diversifierat präglas regionen av företag inom tjänstesektorn. Sett ur ett specialiseringsperspektiv är Stockholms arbetsmarknad i särskilt hög grad präglad av finans- och försäkringsverksamhet samt IT-sektorn. Dessa branscher är relativt sett dubbelt så stora i Stockholm jämfört med riket som helhet.

Inom tjänstesektorn bedömer Arbetsförmedlingen att sysselsättningstillväxten under 2019 främst kommer drivas av företag verksamma inom finansiell verksamhet, företagstjänster, handel samt IT-sektorn. Många företag ser stora möjligheter till tillväxt – dock råder kompetensbrist inom många av de yrkesgrupper som efterfrågas av företag inom dessa sektorer.[11]

Även om regionen är präglad av tjänstesektorn är efterfrågan på arbetskraft stor också inom andra sektorer. Regionens industrisektor är näst störst i Sverige (endast Västra Götaland har större industrisektor), där många företag bedriver en högteknologisk verksamhet och därmed har stort behov av högkvalificerad arbetskraft.

[11] Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna Stockholms län – prognos för arbetsmarknaden 2019.

Figur 5.8. Specialisering inom Stockholms arbetsmarknad

Not: Figuren beskriver de sektorer Stockholm uppvisar en specialisering inom (specialiseringsindexet har ett värde >1)

I Box 5.3 sammanfattas de samhällsekonomiska värden som arbetskraftsinvandrare med arbetstillstånd beviljade under 2018 gett upphov till i Stockholms län. Omsättning motsvarande nästan 39 miljarder kronor genererades av dessa individer. Bidraget till BNP i form av förädlingsvärde uppgick till 22 miljarder kronor och skatteintäkterna ökade med drygt sju miljarder kronor.

Box 5.3. Värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i Stockholm

Not: De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

De yrkeskategorier som skapar störst värden i Stockholmsregionen präglas av höga kvalifikationsnivåer. Störst bidrag till den ökade ekonomiska aktiviteten i regionen kommer från *IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare*. Denna yrkeskategori står för hälften av den totala omsättningsökningen. De yrkeskategorier som skapar störst samhällsekonomiska värden i Stockholm tillhör sektorer som präglas av uttalad kompetensbrist.

Figur 5.9. Vilka yrkeskategorier skapar störst samhällsekonomiska värden?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012. Figuren beskriver fördelning av omsättning som genererats av respektive yrkeskategori. De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter. 5.2.4

5.2.4 Västra Götaland

Västra Götalands näringsstruktur präglas i hög grad av industri- och tillverkningsföretag. Västra Götaland har Sveriges största industrisektor – var femte anställd inom industrisektorn i riket är verksamma i länet. Även transportsektorn är stor i länet med flera aktörer inom fordonssektorn samt logistikrelaterade företag. Göteborgs hamn är Sveriges största hamn, där en stor andel av Sveriges import och export hanteras.

Västra Götalands näringsliv är dock stort och dess struktur varierar mellan regionens 49 kommuner. Även om tillverkningssektorn uppvisar relativt hög specialiseringsgrad (se Figur 5.10) är det noterbart att näringsstrukturen i länet är relativt lik riket som helhet. Den relativa storleken på de mest specialiserade sektorerna ligger endast marginellt över landets genomsnitt.

I sin prognos för arbetsmarknadsläget i Västra Götaland beskriver Arbetsförmedlingen att arbetsgivare aldrig tidigare upplevt så påtaglig brist på arbetskraft. Efterfrågan på kompetens är hög inom många delar av Västra Götalands näringsliv – störst är behovet dock av högkvalificerad arbetskraft.[12]

[12] Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna Stockholms län – prognos för arbetsmarknaden 2019.

Figur 5.10. Specialisering inom Västra Götalands arbetsmarknad

Not: Figuren beskriver de sektorer Västra Götaland uppvisar en specialisering inom (specialiseringsindexet har ett värde >1)

I Box 5.4 sammanfattas de samhällsekonomiska värden som skapats i Västra Götaland till följd av arbetskraftsinvandringen under 2018. Totalt har cirka elva miljarder kronor skapats i omsättning till följd av arbetskraftsinvandringen. Ökningen i förädlingsvärde har uppgått till cirka 5,7 miljarder kronor medan ökningen i skatteintäkter uppgått till knappt två miljarder kronor.

Box 5.4. Värden som skapas av arbetskraftsinvandring i Västra Götaland

Not: De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

En stor andel arbetskraftsinvandrare i Västra Götaland bidrar med sin kompetens inom regionens industrisektor, se Figur 5.11. Individer inom yrkeskategorin *Civilingenjörsyrken* har gett upphov till 29 procent av omsättningsökning, medan *IT-arkitekturer, systemutvecklare och testledare m.fl.* samt *ingenjörer och tekniker* genererat 19 respektive 12 procent av de ekonomiska värdena i Västra Götaland.

Figur 5.11. Vilka yrkeskategorier skapar störst samhällsekonomiska värden?

Not: Yrkesindelning enligt 3-siffrig SSYK2012. Figuren beskriver fördelning av omsättning som genererats av respektive yrkeskategori. De redovisade värdena innefattar både direkta och indirekta effekter.

6 Avslutande diskussion

Vid tidpunkt för författande av denna rapport har ungefär tio år förflutit sedan införandet av det nuvarande regelverket för arbetskraftsinvandring till Sverige. Regelverket baseras på principen att arbetsgivare själva avgör sitt behov av rekryteringar från tredje land. Innan december 2008 avgjorde dåvarande Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) huruvida arbetskraftsbrist rådde inom olika yrkeskategorier, och om rekrytering av arbetskraftsinvandrare inom dessa yrken därmed var tillåten.

Det svenska regelverket för arbetskraftsinvandring har ibland kallats det mest liberala inom OECD. Dock krävs att vissa villkor uppfylls för att tillståndet ska beviljas. Bland annat ska lön och anställningsvillkor motsvara kraven i svenska kollektivavtal eller praxis för branschen eller yrket. Företag inom vissa sektorer har högre krav avseende återrapportering och information samt krav på att lön kan garanteras för den tid som anställningserbjudandet gäller.[13]

Kraven som ställs för att uppfylla villkoren i arbetstillstånden har på senare år uppmärksammats i ett antal avgöranden hos Migrationsverket som resulterat i utvisningar av arbetskraftsinvandrare. Under 2017 fick begreppet ”kompetensutvisning” uppmärksamhet, då bagatellartade misstag i arbetskraftsinvandrares hanteringen av arbetskraftsinvandrares anställningsvillkor lett till utvisningsbeslut – trots att både arbetsgivare och arbetstagare varit nöjda med villkoren.

Den 1 december 2017 infördes dock en ändring i utlänningslagen (2005:716) med syfte att stärka arbetskraftsinvandrares ställning på arbetsmarknaden. Lagändringen innebar att arbetstillstånd inte längre behöver återkallas när mindre misstag gjorts av arbetsgivaren gällande anställningsvillkoren om arbetsgivaren själv upptäcker och rättar till misstagen. I mitten av december 2017 avgjordes även två vägledande domar i Migrationsdomstolen, som innebär att villkoren ska bedömas som helhet under hela tillståndsperioden och att bagatellartade misstag inte ska leda till utvisning.

Lagändringen och de vägledande domarna har troligtvis skapat större trygghet för arbetskraftsinvandrare, men mycket behövs göras för att återupprätta Sveriges rykte bland individer på den internationella arbetsmarknaden. Arbetskraftsinvandrare bidrar med stora värden till det svenska samhället varje år. Det är därför av stor vikt att regelverket är välfungerande och rättssäkert – både för enskilda individer som rekryteras samt de företag som rekryterar kompetensen från tredje land.

[13] Företag inom städsektorn, hotell- och restaurang, service, bygg, bemanning, handel, jord- och skogsbruk, bilverkstäder, samt för alla nystartade verksamheter.

Metodappendix

Utgångspunkter för beräkning av samhällsekonomiska värden

För att kartlägga arbetskraftsinvandringen till Sverige har vi utgått från information om beviljade arbetstillstånd under 2018. Vi har beräknat hur de arbetskraftsinvandrare som beviljats arbetstillstånd under 2018 bidrar till den svenska samhällsekonomin under sin vistelsetid i Sverige. Vi inkluderar både beviljade förstagångstilstånd och förlängningstillstånd i beräkningarna.[14] Notera att vi inte inkluderar arbetsinsatser från arbetskraftsinvandrare som beviljats permanent uppehållstillstånd efter att ha arbetat i Sverige under tillräckligt lång period.

Dataunderlag avseende arbetstillstånd har tillhandahållits av Migrationsverket. Vi har använt information om tillståndets längd, vilket företag tillståndet är kopplat till, vilket yrke som ska utföras samt var i landet arbetet kommer att utföras.

Värdet som skapas av enskilda arbetskraftsinvandrare beror på två huvudsakliga faktorer. Den ena faktorn är hur länge individer stannar för att arbeta i Sverige. Ett arbetstillstånd är giltigt i högst två år varefter tillståndet kan förnyas.[15] Dock stannar individer inte i Sverige under hela denna period. Då detaljerad statistik över arbetskraftsinvandrares vistelsetider i Sverige inte finns tillgänglig har vi i våra modeller utgått från ett antagande om en linjär minskning i sannolikhet att en arbetskraftsinvandrare befinner sig i Sverige för att arbeta under tillståndsperioden. I början av tillståndsperioden anges sannolikheten att individen är verksam i Sverige till 100 procent. Efter halva tillståndsperioden anges motsvarande sannolikhet till 50 procent och vid tillståndsperiodens slut är sannolikheten noll. Detta antagande har gjorts för att undvika överskattning av arbetskraftsinvandrares vistelsetid i Sverige.

Den andra faktorn för att avgöra värdet av en arbetskraftsinvandrares arbetsinsats är vilket yrke individen har – inom vissa sektorer tillförs större värden per arbetad timme än andra. Dessutom beror storleken på de indirekta effekter en enskild arbetskraftsinvandrare ger upphov till i andra sektorer på vilken sektor individen är verksam inom.

För att beräkna värdet på enskilda arbetskraftsinvandrares arbetsinsatser har vi använt oss av en modell baserad på input/output-tabeller. Dessa tabeller beskriver hur output (produktion) i en viss sektor används som input (insatsvara) i en annan sektor, vilket innebär att vi kan identifiera interrelationer mellan samtliga sektorer i Sverige. I modellen använder vi oss av informationen avseende interrelationen mellan produktionsvärde och insatsvaror för olika sektorer för att beräkna hur den ekonomiska aktiviteten i en viss sektor påverkar andra sektorer. Genom så kallade multiplikatorer identifieras hur stor spridningseffekten är från en viss sektor till resten av ekonomin.

[14] En alternativ tolkning av resultaten är vilka samhällsekonomiska värden Sverige skulle förlorat om inga arbetstillstånd beviljats under 2018.

[15] Efter fyra år kan man ansöka om permanent uppehållstillstånd.

Specialiseringsindex

I de regionala fördjupningarna framgår beskrivningar av näringsstrukturen i respektive region i form av specialiseringsindex. Dessa index beskriver hur stor en specifik sektor är i respektive region jämfört med sektorns storlek i landet som helhet. Indexet beräknas på följande vis:

$$Specialiseringsindex_i = \frac{Y_{ji} / Y_j}{Y_i / Y_k}$$

I ekvationen ovan motsvarar indikator ***i*** respektive bransch. ***j*** beskriver vilken region som specialisering mäts för och ***k*** beskriver vilken jämförelseregion som åsyftas. I denna studie jämförs respektive region med riksnivån, vilket innebär att *k* motsvarar riket som helhet.. Om vi exempelvis vill beräkna graden av specialisering vad gäller antal anställda för olika branscher i region ***j*** jämfört med riksnivån ***k*** divideras antalet anställda inom respektive bransch ***i*** i region ***j*** med antalet anställda i samma bransch ***i*** i riket (***k***). Tolkning av beräknade indexvärden framgår i tabellen nedan.

Tabell A.1. Tolkning av specialiseringsindex

Indexvärde	Tolkning
>1	Sektorn uppvisar en specialisering i regionen jämfört med landet som helhet
1	Sektorn uppvisar varken specialisering eller icke specialisering i regionen jämfört med landet som helhet
<1	Sektorn uppvisar inte en specialisering i regionen jämfört med landet som helhet

Om indexvärdet exempelvis uppgår till 2 är en näringsnisch relativt sett dubbelt så stor i respektive region jämfört med landet som helhet. Om indexet har värdet 0,5 är näringsnischen istället hälften så stor som jämförelseregionen.

Figurbilaga

Effekter per yrkets kvalifikationsgrad

I detta avsnitt redogör vi kortfattat för de värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i olika yrken på en mer aggregerad yrkesnivå än vad som beskrivits i huvudrapporten. I Figur A.1 visas antalet beviljade arbetstillstånd för 2018 fördelat på yrkets kvalifikationsgrad (yrkesfördelning på 1-siffrig nivå enligt SSYK2012). Figuren innefattar både förstagångstillstånd och förlängningstillstånd.

Ungefär fyra av tio arbetstillstånd (nya arbetstillstånd samt förlängningar) utfärdas för *yrken med krav på fördjupad högskoleutbildning*. Noterbart är den höga andelen förlängningar inom denna yrkeskategori – nästan hälften av arbetstillstånden inom denna yrkeskategori består av förlängningstillstånd. Sammantaget utfärdas nästan hälften av tillstånden till individer med någon form av högskoleutbildning.

Ungefär var fjärde arbetstillstånd utfärdas till individer inom *yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion*.

Figur A.1. Beviljade arbetstillstånd per yrkets kvalifikationsgrad 2018

Not: Yrkeskategorisering enligt SSYK2012. Siffrorna omfattar inte idrottsutövare, artister, au-pairer, praktikanter eller feriearbetare.

I Figur A.2 beskrivs de fem yrkesgrupper, fördelat på 1-siffrig SSYS2012, som gett upphov till störst ökning av omsättning, förädlingsvärde och skatteintäkter (inklusive både direkta och indirekta effekter). Över hälften av de samhällsekonomiska värdena skapas av arbetskraftsinvandrare inom yrken med krav på fördjupad högskolekompetens. Arbetskraftsinvandrare i denna yrkesgrupp ger upphov till en omsättningsökning på samhällsnivå motsvarande nästan 36 miljarder kronor. Denna yrkesgrupp har även bidragit med sammanlagt över 20 miljarder i förädlingsvärde och 6,5 miljarder i skatteintäkter.

Figur A.2. Vilka yrkesgrupper skapar störst värden?

Not: Fördelning enligt 1-siffrig SSYK2012. Redovisningen innefattar både direkta och indirekta spridningseffekter.

Effekter fördelat per sektor

I detta avsnitt beskriver vi de samhällsekonomiska värden arbetskraftsinvandrare ger upphov till fördelat på bransch. Vi redogör för både direkta och indirekta effekter, där de indirekta effekterna som beskrivs i respektive figur motsvarar de värden som skapas av arbetskraftsinvandrare i respektive sektor (notera att de indirekta effekterna uppstår både i den egna och i andra sektorer).

Arbetskraftsinvandrare inom branschen *Informations- och kommunikationsverksamhet* ger upphov till fyra av tio kronor i av total omsättningsökning på samhällsnivå. Totalt uppgår omsättningsökningen till följd av dessa individers arbetsinsatser till knappt 27 miljarder kronor i direkta och indirekta effekter.

Figur A.3. Inom vilka sektorer skapas störst omsättning?

Not: Fördelning av sektorer på sektorer på avdelningsnivå enligt SNI2007 (totalt 21 sektorer).

Arbetskraftsinvandrare inom sektorn *Informations- och kommunikationsverksamhet* ger även upphov till fyra av tio kronor i det förädlingsvärde som sammantaget skapas av arbetskraftsinvandrare i Sverige. Detta motsvarar nästan femton miljarder kronor.

Arbetskraftsinvandrare verksamma vid företag inom sektorn *Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik* ger upphov till över fem miljarder kronor i förädlingsvärde i direkta och indirekta effekter.

Ungefär tio procent av förädlingsvärdet uppstår på grund av arbetskraftsinvandrare verksamma vid företag inom tillverkningssektorn.

Figur A.4. Inom vilka sektorer skapas störst förädlingsvärde?

Not: Fördelning av sektorer på sektorer på avdelningsnivå enligt SNI2007 (totalt 21 sektorer).

Sammantaget ger arbetskraftsinvandringen till Sverige upphov till ungefär tolv miljarder kronor i skatteintäkter. Ungefär 4,6 miljarder kronor uppkommer till följd av arbetskraftsinvandrare inom sektorn *Informations- och kommunikationsverksamhet*. Ungefär 1,6 miljarder i skatteintäkter uppkommer till följd av arbetskraftsinvandring till företag i sektorn *Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik*.

Figur A.5. Inom vilka sektorer skapas störst skatteintäkter?

Not: Fördelning av sektorer på sektorer på avdelningsnivå enligt SNI2007 (totalt 21 sektorer).

Skapat förädlingsvärde per invånare

I figuren nedan framgår förädlingsvärdet som genererats av arbetskraftsinvandrare per invånare i respektive region.

Figur A.6 – Ökning i förädlingsvärde per invånare i respektive region (tkr)

Not: Statistiken innefattar både direkta och indirekta effekter.

www.svensktnaringsliv.se
Storgatan 19, 114 82 Stockholm
Telefon 08-553 430 00

Arkitektkopia AB, Bromma, 2019